

Artikel/krönika av Dan Sjöblom, Konkurrensverket

Inte bara skattebetalarna förlorar på anbudskarteller

Att erkänna en lagöverträdelse brukar normalt inte leda till att man slipper straff. Men det finns ett tillfälle där detta gäller: Den som är först att avslöja en olaglig kartell och att erkänna sin medverkan i denna kan helt slippa påföljd. Detta under förutsättning att man fullt ut samarbetar med Konkurrensverket under utredningen.

Jag är övertygad om att de framgångar av eftergiftssystemet med en lång rad av företag som kommit till Europeiska kommissionen och många andra systemmyndigheter för att erkänna och avslöja karteller kommer att få fler efterföljare här i Sverige. Inte minst domen mot asfaltkartellen bör stimulera fler företag att dra nytta av denna unika möjlighet att slippa det tunga ekonomiska ansvar som följer av att bli avslöjad för medverkan i olagliga karteller.

Nästan en halv miljard kronor fick företagen i asfaltkartellen betala tillbaka till skattebetalarna i form av böter. Vad de pågående processerna om skadestånd kommer att leda till vet vi ännu inte. Och ovanpå detta kan man summera advokaträkningarna på ansevliga belopp. Det företag som först avslöjade kartellen slapp helt påföljd. NCC fick för sin medverkan till utredningen en rabatt på 30 procent eller 90 miljoner kronor. Men hade de kommit först hade de kunnat slippa att betala övriga 70 procent eller 200 miljoner.

Förlusterna i form av tappat anseende hos kunderna, och aktieägarnas förändrade syn på företagen, är svårt att mäta i pengar. Det står dock helt klart att de under lång tid framöver kommer att få leva med det faktum att ha varit medlemmar av Sveriges hittills största avslöjade kartell.

Karteller, där företag i hemlighet kommer överens om priser eller marknadsdelning, sätter konkurrensen ur spel. Företags normala och sunda

drivkraft, dvs. att hela tiden sträva efter att bli effektivare försvinner genom kartellen. Ambitionen att få fram bättre varor och tjänster till lägre kostnad påverkas naturligtvis också negativt. De som förlorar på karteller är såväl företag, kunder och konsumenter – och i slutändan hela samhällsekonomin.

Trots att böterna för företagen i asfaltkartellen är de högsta någonsin i Sverige hade jag gärna sett att ännu högre belopp hade dömts ut. Avsikten med höga böter är att avskräcka andra företag från att delta i karteller. Risken att dömas till kostsamma påföljder ska vara så stor att man avstår.

Asfaltkartellen visar på särskilt ett problem som finns på upphandlingsmarknader. Där finns en köpare i form av staten eller kommunen. Ett antal leverantörer kan erbjuda tjänsterna som ofta är mycket likartade. Under flera år delade asfaltföretag upp marknader mellan sig och gjorde upp om priser. De kom överens om vilket företag som skulle ta hem vilket anbud och till vilket pris. De omedelbara förlorarna var givetvis vi skattebetalare som sannolikt fick betala mer för vägarna än vad som hade varit fallet om konkurrensen hade fungerat. Ett sätt att hitta upphandlingskarteller är att införa en skyldighet för alla statliga myndigheter att anmäla eventuella misstankar till oss på Konkurrensverket, och det förslaget har vi lämnat till regeringen.

Varje år köper staten, kommuner och landsting varor och tjänster för cirka 500 miljarder kronor. Det motsvarar knappt 20 procent av BNP. Dessa pengar går till privata företag som levererar allt från kopieringspapper och hemtjänst till bilfärjor och drift av järnvägar till offentliga sektorn.

Jag vill gärna se att fler företag kan, och vill, lämna anbud vid offentliga upphandlingar. Fler företag ska ges chansen att göra affärer genom att leverera till kommuner och staten. Konkurrensverket har lagt en rad förslag som skulle leda till detta om de genomfördes.

Vi föreslår bland annat förenklade upphandlingsregler, som syftar till att göra små upphandlingar enklare för både de som upphandlar och de som vill leverera.

Anbudskarteller och andra ageranden som sätter konkurrensen ur spel vid offentliga upphandlingar är ett gissel. Såväl leverantörer, upphandlande myndigheter och tillsynsmyndigheter – i detta fall Konkurrensverket – har ett gemensamt ansvar att bekämpa detta. Vi är beredda att ta vår del av det ansvaret.

Dan Sjöblom, generaldirektör Konkurrensverket